

Чернишов О.І.

*Донецький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФАХОВОГО ЗРОСТАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ ЗАВДЯКИ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ»

Неперервна освіта, зокрема оновлення змісту післядипломної освіти, має ґрунтуватися на визначенні пріоритетних напрямків модернізації освіти, врахуванні регіональної специфіки й особистісно-професійних потреб учителя. Інноваційною формою реалізації післядипломної освіти педагогів, що впроваджується Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, є мета-проект «Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентісно орієнтованого підходу», що відповідає умовам та критеріям оновлення змісту освіти, є адекватною формою організаційно-педагогічного супроводу фахового зростання педагогів.

Ключові слова: *неперервна освіта, оновлення змісту післядипломної педагогічної освіти, регіональна специфіка, мета-проект.*

Постановка проблеми

Соціально-економічні та науково-технічні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві, є визначальними чинниками реформування системи освіти в Україні. У суспільній свідомості все більше утверджується розуміння значущості освіти як найважливішої духовної цінності, як фактора соціального просування й професійного зростання. Для того, щоб вирішити завдання розбудови системи освіти, учителі, керівники навчального закладу і керівники органів управління освіти всіх рівнів мають володіти високим рівнем професійної компетентності, здатністю до значних творчих зусиль.

Соціальні виклики орієнтують систему освіти на новий тип учителя і керівника, які мають потребу і готовність вирішувати складні освітні проблеми в умовах педагогічної творчості і варіативності освітніх процесів, стимулювання освітніх інновацій і перетворення окремих ініціатив педагогів на механізм розвитку освіти.

Дослідження свідчать, що соціально-педагогічні орієнтири багатьох учи-

телів змінюються незначно, тому вагомого значення в розбудові школи набуває систематична й наполеглива робота з удосконалення, розвитку творчого потенціалу та професійної майстерності педагогічних кадрів.

Вирішити це стратегічне завдання неможливо в рамках традиційної парадигми когнітивно орієнтованої освіти, що вирішує здебільшого завдання формування знань, умінь і навичок фахівця. Тим часом зміна вимог до сучасних працівників призвела до нового розуміння змісту професійної підготовки фахівця. До цього змісту входять не тільки професійні знання та уміння, а й професійно важливі якості особистості, затребувані цим видом професійної діяльності. Крім технологічної підготовки фахівця, важливою складовою розвитку професіоналізму стає сформованість таких якостей особистості, як самостійність, здатність приймати відповідальні рішення, творчий підхід до будь-якої справи, уміння безперервно вчитися, комунікабельність, здатність до співробітництва, соціальна й професійна відповідальність тощо. Сформульований підхід становить основу нової освітньої парадигми — особистісно орієнтованої освіти. Як зазначає Е.Зеєр, «Центральною ланкою особистісно орієнтованої освіти є професійний розвиток — розвиток особистості в процесі освоєння професії і виконання професійної діяльності». Ідея нової освіти для дорослих, у контексті якої ми розглядаємо феноменальність післядипломної освіти педагога, базується на динаміці уявлень про роль освіти в соціумі та у життєдіяльності особистості.

Виклад основного матеріалу

У сучасній вітчизняній післядипломній освіті педагогів нові підходи спрямовано на підвищення результативності й ефективності освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації. Водночас у ході реалізації цих підходів у практичній діяльності чітко позначилися істотні протиріччя між зростаючими вимогами громадськості до рівня професійних знань керівників органів управління освіти, освітніх установ, учителів і фактичним його зниженням; між усе більш очевидною специфікою навчання слухачів курсів в умовах регіону і недостатньою розробленістю інноваційних підходів до моделювання змісту й організації цієї роботи; між традиційно сформованими формами підвищення кваліфікації і необхідністю розроблення і створення нових форм навчання з урахуванням умов регіону, запитів і потреб слухачів, здатності їх до самоосвіти і самовдосконалення; між прагненням установ післядипломної освіти до розроблення інноваційних форм і технологій навчання і відсутністю науково обґрунтованої системи їх реалізації; між необхідністю забезпечення розвитку суб'єктів освітнього процесу і недостатньою розробленістю умов, що забезпечують його ефективність.

Об'єктивно існуюча схема підвищення кваліфікації певним чином вирішувала поставлене завдання, але не була узгоджена з особистісною професійною орієнтацією вчителя. Зміст курсової підготовки не завжди трансформувалася в конкретний практичний результат.

В останні роки в зв'язку з якісними змінами змісту післядипломної освіти педагогів змінилися й підходи до визначення «підвищення кваліфікації». Так, Е.Нікітін дає таке визначення: «Під підвищенням кваліфікації розуміється навчання за додатковими освітніми програмами з метою зростання професіоналізму і компетентності, освоєння нових функціональних обов'язків без одержання нової спеціальності або кваліфікації шляхом освоєння професійних і додаткових професійних програм». На думку Е.Нікітіна, методологічною основою концепції реформування й розвитку системи підвищення кваліфікації працівників освіти є гуманітарно-системний підхід.

З погляду гуманітарно-системного підходу, «підвищення кваліфікації» розуміється як зростання освіченості особистості, удосконалення її системи професійних моделей. Воно відбувається, якщо складна взаємодія гуманітарних систем складається так, що в процесі цієї взаємодії виникає нова гуманітарна (освітня) система, що поєднує слухачів, викладачів та установи культури.

На основі теорії гуманітарних систем з позиції комплексно-структурного підходу Л.Виговський під «підвищенням кваліфікації» розуміє кількісні й якісні зміни в системі професійних моделей, що допомагають у досягненні оптимальних результатів педагогічної діяльності. Кожна людина, на його думку, володіє певним індивідуальним комплексом підсистем (освітою, інтелектом, культурою тощо). Для педагога важливим є виділення підсистем професійних моделей (педагогічних здібностей; професійних знань, специфічних педагогічних умінь; культури; рефлексивних здібностей). У цілому, підсистеми професійних моделей педагога формуються під впливом вимог соціального, економічного і політичного життя суспільства в широкому розумінні, у вузькому розумінні — у процесі одержання спеціальної педагогічної освіти, а також у процесі підвищення кваліфікації. Підсистеми професійних моделей, що сформувалися до цього періоду і впливають на педагогічну діяльність, і визначають її ефективність.

Отже, перехід від особистісно відчуженого до особистісно орієнтованого навчання в системі підвищення кваліфікації є крок не технологічний, а ціннісний.

Суспільство і школа сьогодні потребують педагогів, здатних якісно вирішувати нові завдання освіти. Компетентність, відповідальність, здатність здійснювати професійну діяльність на рівні світових стандартів, бути готовим до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності — характерні риси сучасного педагога. Тому особливої актуальності набуває проблема

визначення ролі і соціального статусу системи післядипломної освіти, що забезпечує перехід учителя до безперервної освіти впродовж усього життя.

У сучасній психолого-педагогічній літературі активно розглядаються основні напрямки удосконалення системи безперервної професійної освіти, досліджуються соціально-педагогічні і психологічні проблеми підвищення творчої активності й самостійності вчителів і керівників шкіл у процесі курсової підготовки. Ці проблеми висвітлюють у своїх працях З.Васильєва, Н.Ващенко, Ю.Конаржевський, А.Моїсєєв, А.Орлов, М.Поташник, М.Скаткін, Г.Щукіна та ін.

У теорії і практиці підвищення кваліфікації розробляються й апробуються різні підходи до вирішення проблем підготовки вчителів до творчої діяльності (Ю.Азаров, О.Анісімов, В.Бухвалов, Ф.Гоноболін, В.Загвязинський, І.Зязюн, В.Кан-Калик та ін.), до дослідницької, інноваційної й експериментальної роботи (В.Краєвський, В.Лазарєв, Л.Марон, Е.Мурах, А.Новіков, О.Орлов, І.Чечель та ін.).

Система освіти дорослих будується на принципах безперервності базової, професійної й післядипломної освіти та наступності між ними. Участь фахівця в процесі підвищення кваліфікації нами розглядається і як підготовка до виконання нових завдань у соціокультурній і професійній діяльності, і як особливий вид післядипломної освіти.

Сьогодні очевидно, що збереження колишньої моделі і змістових основ післядипломної педагогічної освіти може стати серйозним бар'єром на шляху особистісного й професійного розвитку вчителів, а отже, на шляху досягнення сучасної якості освіти. Необхідним є вдосконалення змісту післядипломної освіти вчителів, що відповідає сучасному станові і перспективним напрямкам розвитку педагогічної теорії і практики, з урахуванням особистісно професійних потреб учителя. Удосконалення змісту післядипломної освіти впливає з основного завдання української освітньої політики, зокрема, досягнення сучасної якості освіти на основі збереження його фундаментальності й відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави.

Основним завданням післядипломної освіти є безперервне підвищення кваліфікації фахівця. Керуючись положеннями законодавства, Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти розглядає підвищення кваліфікації педагогічних кадрів області як провідний напрямок професійної освіти, що найкраще відображає регіональну специфіку.

Розвиток цих ідей ми вбачаємо у реалізації мета-проекту «Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісно орієнтованого підходу», який окреслює теоретичні і практичні обрії регіональної системи післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісно орієнтованого підходу.

Проект визначає, інтегрує і досліджує перспективні напрями модернізації

системи післядипломної педагогічної освіти, поєднує теорію з конструктивною діяльністю, методичними і технологічними процесами, забезпечує неподільність стратегічних та прикладних завдань, теоретико-аналітичних та конструктивно-синтетичних напрямів.

Локальні проекти, які є структурною і змістовою основою основного мета-проекту, презентують різні стрижневі напрямки організації проектної діяльності Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

До складу зазначеного мета-проекту входять:

- проект «Відкритий університет інноваційної педагогіки»;
- проект «Організація навчального процесу у навчальному закладі післядипломної педагогічної освіти на засадах кредитно-модульної системи»;
- проект «Організація проблемних курсів»;
- проект «Технологія управління системою роботи з обдарованими дітьми»;
- проект «Запровадження системи дистанційного навчання дорослих».

Головною метою проекту «Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентісно орієнтованого підходу» є впровадження кредитно-модульного формату курсової перепідготовки педагогічних кадрів та розроблення пролонгованого міжтестастаційного періоду для забезпечення неперервного, мобільного розвитку педагогів, підвищення результативності післядипломної педагогічної освіти, посилення конкурентоспроможності регіональної системи освіти в національному та європейському освітньому просторі.

Основними шляхами реалізації проекту є оптимально вибудований, ефективно організований навчальний процес на засадах кредитно-модульної системи, що передбачає виконання завдань модульної програми курсового етапу (очно-підсумкового або дистанційного форматів із залученням варіативної та інваріантної складової), міжкурсорового етапу, а також накопичення залікових кредитів. Саме кредитно-модульна технологія допомагає організувати системно-діяльнісний, компетентісно зорієнтований підхід до перепідготовки педагогічних кадрів, чітко систематизувати процес проектування навчальної діяльності, трансформувати зміст навчання, надаючи йому гнучкої варіативності, забезпечуючи свободу вибору основних параметрів процесу навчання (тривалості, форм, методів, змісту, організації, програми навчання, джерел, засобів тощо), використовуючи диференційовані й індивідуалізовані програми навчання, створюючи суб'єкт-суб'єктний, фасилітативний формати взаємодії всіх учасників, підвищуючи внутрішню мотивацію, активність і самостійність, цілковито забезпечуючи методичне керівництво процесом, використовуючи різні форми взаємодії між означеними учасниками процесу.

Реалізація проекту сприятиме:

- забезпеченню неперервного, мобільного розвитку педагогів, підвищенню результативності післядипломної педагогічної освіти, посиленню конкурентоспроможності регіональної системи освіти в національному та європейському освітньому просторі;
- розробленню, апробації та впровадженню інноваційного формату проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів — кредитно-модульного із пролонгованим міжкурсовим періодом;
- реалізації модульної програми пролонгованого міжурсового етапу, що включає розподіл залікового міжурсового формату (відповідно до індикаторів-характеристик діяльності педагога та його участі у формах підвищення кваліфікації) та алгоритм взаємодії кожної з ланок-підрозділів, що забезпечуватимуть необхідний рівень результативності процесу підвищення кваліфікації;
- переходу до проблемно-орієнтованого, цілеспрямованого самовдосконалення шляхом систематичної самостійної роботи слухачів упродовж міжурсового періоду,
- підвищенню мотивації, стимулювання педагогічних працівників на інноваційний, проблемно-орієнтований педагогічний процес, постійний педагогічно-методичний пошук оригінальних форм, прийомів і засобів навчання з метою досягнення високої результативності системи післядипломної педагогічної освіти;
- підготовці педагогів і суспільства до неперервної освіти впродовж життя;
- розвитку рефлексії, навичок планування, чіткій постановці мети.

Висновки

Отже, післядипломна освіта детермінована соціальними реаліями, викликана потребою в особистості, яка характеризується відкритістю до всього нового, готовністю до змін, професійною компетентністю і мобільністю. Зміст післядипломної освіти — це основний елемент системи післядипломної освіти вчителів, що забезпечує збагачення як соціокультурного досвіду, так і досвіду професійно-педагогічної діяльності, що допомагає досягати мети підвищення професійної компетентності вчителів.

Оновлення змісту післядипломної освіти спрямовано на забезпечення неперервної освіти, створення вчителем особистісного освітнього продукту й орієнтацію на прояв авторської позиції в професійній діяльності. Удосконалення змісту післядипломної освіти вчителів — це системний процес, побудований на збереженні фундаментальних основ та внесенні змін, обумовлених пріоритетними напрямками модернізації освіти, необхідністю регіоналізації змісту післядипломної освіти й особистісно-професійними потребами вчителя.

Інноваційною формою реалізації післядипломної освіти педагогів відповідно до сучасних потреб суспільства, що впроваджується Донецьким обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти, є мета-проект «Модернізація системи післядипломної педагогічної освіти на засадах компетентнісно орієнтованого підходу», що відповідає умовам та критеріям оновлення змісту освіти, є адекватною формою організаційно-педагогічного супроводу фахового зростання педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глинский А.А. Методическая работа в общеобразовательном учреждении: учеб.-метод. пособие / А. А.Глинский. — Мн.: ГУО АПО, 2006.
2. Глинский А.А. Проектирование методической работы в современной школе / А.А.Глинский // Кіраванне у адукацыі. — 2006. — № 3. — С. 62–64.
3. Жук А.И. Активные методы обучения в системе повышения квалификации педагогов: учеб.-метод. пособие. — 2-е изд. / А.И.Жук, Н.Н.Кошель. — Мн.: Аверсэв, 2004.
4. Зверева В.И. Как сделать управление школой успешным? / В.И.Зверева. — М.: Центр «Педагогический поиск», 2004.
5. Позняков В.В. Координация методической работы – категориальный императив времени / В.В.Позняков // Мастацкая адукацыя і культура. — 2004. — № 4. — С. 6–14.
6. Поташник М.М. Управление развитием школы / М.М.Поташник, В.С.Лазарев. — М.: Новая шк., 1995. — 464 с.

Непрерывное образование, в частности обновление содержания последипломного образования, должно основываться на определении приоритетных направлений модернизации образования, учете региональной специфики и личностно-профессиональных потребностей учителя. Инновационной формой последипломного образования педагогов, реализуемой в Донецком областном институте последипломного педагогического образования, является проект «Модернизация системы последипломного педагогического образования на основе компетентностно ориентированного подхода», который отвечает условиям и критериям обновления содержания образования и является адекватной формой организационно-педагогического сопровождения профессионального роста педагогов.

Ключевые слова: непрерывное образование, обновление содержания последипломного педагогического образования, региональная специфика.

Continuous education particularly its content must be based on the definition of the priority directions of the modernization of education, on the accounting of the regional specificity and personal professional needs of a teacher. The innovative form of the post-graduate education of pedagogues which is realized in the Donetsk Regional Institute of Post-graduate Pedagogic Education, is the meta-project “The Modernization of the System of Post-graduate Pedagogic Education of the Bases of Competence Oriented Approach” which meets the conditions and the criteria of updating the content of education and is the adequate form of organizational and pedagogical support of the professional growth of pedagogues.

Key words: *continuous education, update of the content of post-graduate pedagogic education, regional specificity, meta-project.*